

ЛУПАНАРИТЕ В ДРЕВЕН РИМ

Иванка Дончева

Abstract: Les lieux emblématiques de la prostitution, les bordels romains sont appelés en latin *lupanar*. Ce terme, désignant l'endroit où les prostituées pratiquent leurs activités, dérive de *lupa*: la louve, surnom qui assimilait aux prostituées l'obscénité proverbiale, l'odeur et la rapacité de cet animal. Étymologie fantaisiste ou non, la prostituée resta dans l'imaginaire romain la „louve“ guettant sa proie dans son antre, le *lupanar*.

On a dénombré 45 lupanars de ce genre à Rome, et tous étaient bâtis selon un modèle très proche. L'entrée se fait par un seuil, qui donne sur la rue. Un ensemble de chambres, ou cellae, sont alignées et devant chacune d'elles, une sorte de petit écriteau, en peinture, indique le nom et les particularités amoureuses de la prostituée, permettant ainsi au client de choisir en toute connaissance de cause dans ce qui pourrait être une sorte de libre-service du sexe.

La littérature témoigne qu'à Rome les plus vils lupanar sont situés dans le quartier populaire de Subure ou sur la colline de l'Esquilin. Contrairement aux idées reçues, l'archéologie rarement livrée avec certitude ces lieux consacrés au commerce du Plaisir. Seules les fouilles de Pompéi ont révélé des bâtiments dévolus à prostitution grâce à leur excellent état de conservation. L'aménagement du lupanar de Pompéi suggère qu'il a été édifié exclusivement pour la prostitution. Les principaux éléments qui étayaient cette interprétation relèvent de deux types de preuves: l'architecture et les graffitis. Il se situe dans la Région VII, insulae XII qui est un quartier populaire de Pompéi.

Лупанарът е емблематично място в римската култура, което отрицва неудържимо страстите и възбужда въображението на всеки почитател на античността. Митът за него е изкусно поддържан от представите, възникнали сред научните среди на XIX век, далече от реалността, която ни разкриват археологията и сведенията на античните автори (Dumas 2012, 64).

Сградата, в която се е упражнявала най-древната професия в света, е отбелязана в латинските текстове с термина „*lupanar*“, чиято етимология е тясно свързана с възникването на Рим. Според легендата, изоставените близнаци Ромул и Рем, приемани за основатели на Рим, са били откърмени и отгледани от една вълчица (*лат. lupa*), представена в някои версии на мита като проститутка, известна

под името *Lupa*, защото скитала из гората като истинска вълчица, а домът ѝ наричали „лупанар“ (Macr., *Saturn.*, I, 10; Vanoyeke 1990, 76). Самите лупанари били долнопробни мизерни места, ръководени от сводник – т.нар. *leno*, чиято непочтена професия се е практикувала предимно от освободени роби (Salle 1995, 208–209; Grimal 2002, 161). Въпреки, че моралът не одобрявал тяхното наличие, те остават едно място на толерантност, където проституцията е била запазена за най-бедните класи. Античните автори свидетелстват, че в Рим най-долнопробните лупанари са били разположени в гъсто населения квартал Субура или на хълма Есквилин. Те хвърлят мрачна светлина върху условията за работа в римските бордеи, включително и тези в Помпей. Става въпрос за мрачни и зловонни места, където на всеки 10 минути следвал нов сексуален сеанс (Weeber 2005, 45).

Противоположно на създаденото мнение, археолозите рядко идентифицират със сигурност тези места, посветени на сексуалната търговия. Освен това, не съществува нито един лупанар, маркиран с крайъгълен камък с надпис и още по-малко – отбелязан с фалос. Нито едно място на разврата не е белязано от присъствието на печатни, еротични украси или спинтрии¹.

Но, ако археолозите днес трудно намират антични публични домове, навремето техните клиенти са ги откривали много лесно. През деня провокативно облечените проститутки стояли прави или седнали пред лупанара, или отивали в често посещаваните места, като термите и театрите, за да си намират клиенти. Публичните домове и заведенията, които предлагали като допълнителни сексуалните услуги, са били разпознавани, чрез недвусмислени „рекламни афиши“, като например релефни фалоси върху стените (**Обр. 1–4**), придружени от надписи като „*Hoc habitat felicitas*“ (=Щастиемо обитавана тук) (**Обр. 4**) или пък нарисувани фалоси с крила. През деня скулптирани фалоси в настилката (**Обр. 5–7**), а през нощта лампите посочвали пътя на клиентите, не чрез червена светлина, а чрез един откровен реализъм: възпроизвеждащи фалос в ерекция.

Все пак, не бива да се забравя, че гръцката дума *φάλλος* или *phallus* не съществува в латинския език и че „фалос“ на латински е *fascinus*, което обозначава едновременно „лошо око“ или поглед, който може да „урочаса“ някого, и амулет във форма на фалос, който

---

¹ *Spintria* – сребърен или бронзов монетовиден жетон с изображение на сексуални сцени или символи, използван като платежно средство в публичните домове в Рим.

има за цел да отблъсква лошия поглед или, като цяло, злото (Puccini-Delbey 2007, 243). Така че, изображенията на фалос са били натоварени с апотропеична, предпазваща от злото, функция.

Единствено разкопките в Помпей са разкрили сгради, специално предназначени за проституция, благодарение на тяхното отлично състояние на запазеност. Става въпрос за лупанар и помещения за проституция, т.нар. *cellae meretriciae*. Тези стаи са идентифицирани като такива, защото са съвсем малки помещения, имащи директен достъп от към улицата. В някои от тях са запазени иззидани легла, заемащи половината от помещението. Разположението и обзавеждането на разкрития в Помпей лупанар потвърждава, че той е бил построен единствено за проституция. Основните елементи, които водят до тази интерпретация се основават на два типа доказателства: архитектурата и графитите.

Джузепе Фиорели, ръководител на археологическите проучвания в Помпей от 1860 до 1875 г., разделил града на отделни квартали или райони (*lat. region*), всеки от които, от своя страна бил подразделен на инсули (*insulae*), ограничени от четири пресичащи се улици, а всяка сграда (*aedes*) в инсулата получавала свой номер. Така, според това разделение на Помпей, лупанарът се намирал в regio VII, insula XII (квартал 7, бл. 12, вх. 18-20 или накратко: VII, 12, 18-20), където е бил един от най-населените квартали на Помпей (**Обр. 8, 9, 10**). Според откритите в лупанара графити, последните собственици (или наематели) на сградата са били някои си Африканус и Виктор (CIL, IV, 818) (**Обр. 11**).

Лупанарът на Африканус или Големият лупанар, както е известен днес, е най-известният в Помпей, защото е единственият, построен с това предназначение. Разположена на ъгъла на две малки пресичащи се прословути улици в най-старата част на града (**Обр. 13**), сградата разполагала с пет помещения на приземния и още толкова на горния етаж. Спецификата на дейността ѝ се потвърждава категорично и от наличието на повече от 120 графити по стените ѝ (**Обр. 10, 11**). Въпреки, че по това време в града са съществували 34 лупанара (срещу 35 хлебарници, например), този се е отличавал от другите, защото е бил единственият, който е бил организиран по рационален начин, с тесни, подредени едно до друго помещения, предназначени за един невероятен разврат.

Сградата на лупанара е притежавала два отделни входа на приземния етаж (**Обр. 14**). По този начин, клиентите, които са идвали, не могли да се срещнат с тези, които са си тръгвали. Единият вход е разположен на № 18, а другият – на № 20 и излизал на малка уличка, водеща до Форума. Тези два входа отвеждали до малка зала (вестибюл), върху северната страна на която е бил изобразен богът на плодородието и благоденствието Приап – прав, върху пиедестал, с два фалоса, които той поддържа в противоположни посоки с двете си ръце (**Обр. 15**). Присъствието му е имало за цел да закриля публичния дом и неговите клиенти, каквато роля е изпълнявал и в Дома на Ветиите спрямо посетителите, прекрачващи прага му (**Обр. 16**). Но Приап в лупанара е имал два фалоса, вместо един, шеговит прийом, целящ да увеличи двойно удоволствието, получавано тук. Поставен под този знак на двойна защита, той закрилял клиентите от евентуално сексуално безсилие или заболяване и им носел късмет (Dumas, Fördös 2012, 36–41).

Планът на приземния етаж на лупанара на Африканус е организиран около Г-образен коридор (**Обр. 14**), който обслужва пет малки помещения (*cubicullae*) с иззидани легла (**Обр. 17, 18**), върху които несъмнено са били поставяни дюшеци или са били застилани. Както се вижда, няма нищо привлекателно в цялата тази строгост на обзавеждането на отделните помещения. Задушната атмосфера на сградата, както и тесният интериор, неудобен и миришещ неприятно, не подтиквали към изтънчени действия. Дори, ако си представим, че каменните легла са били покрити със завивки и възглавници, помещенията по-скоро приличат на сепарета или килери, отколкото на места, подканващи към еротични удоволствия. Отпечатъците, запазили се върху някоя от тези каменни легла в отделните сепарета, свидетелстват, че е имало клиенти, които не са си правели труда дори да се събуят (Weeber, 2005, 45).

Помещенията са се затваряли по-скоро със завеса, тъй като данни за врата липсват, а малък прозорец, високо в стената, едва е пропускал светлината. Стените на помещенията са покрити с графити, гравирани както от проститутките, така и от техните клиенти и изразяват хвалби, възхвали, задоволство, ревност, съжаления и т.н. Интериорът им по всяка вероятност е бил обзаведен малко преди изригването на Везувий през 79 г. сл.Хр., за което свидетелства една монета, сечена след 72 г. сл. Хр., запазила се в мазилката на една от стаите (Clarke 2003, 63; Dumas 2012, 65).

Стените на вестибюла (входното антре или коридора) са украсени с рамкирани стенописи и стилизирани гирлянди върху бял фон. Латрините (тоалетните) са разположени в западната част на вестибюла, зад ниска преградна стена (**Обр. 19, 20**). Върху стените, над вратите на отделните помещения, са изрисувани еротични фрески, от които шест все още са доста ясно различими (**Обр. 21, 22, 23**). За да ги разгледа, посетителят трябва да си извие врата, а местоположението им не е било без значение, като се има предвид, че те не украсявали стените на стаите. Повечето от авторите, описващи тези еротични фрески приемат, че са имали за цел да информират клиента за вида на предлаганите от всяко момиче сексуални услуги (Dufour 1851; Vanoyeke 1990, 114; Salles 1995, 285; Robert 2005, 194). Макар че, на пръв поглед има логика в това предположение, все пак, нищо не го доказва. Още повече, че момичетата, които са стоели полуголи пред завесата, закриваща входа на сепаретата им след всеки клиент, както ги описва Петроний в своя „Сатирикон“ (Petr., Sat., 6-7), са можели сами да рекламират своите таланти, без да трябва евентуалният клиент да извива неудобно врата си, за да разгледа изображението над входа. Освен това, стените на всяко едно от помещенията са били покрити с многобройни графити, според които и обитателите, и получените специални услуги са били най-различни.

При еротичните сцени художникът е компенсирал своите скромни артистични способности, наподобявайки творби с голямо качество. Да вземем за пример сцената на западната стена, над входа за латрините (**Обр. 24, 24-а**). Изобразената тук двойка, вместо да се отдава на сексуалния акт, съзерцава еротична картина, изобразена на отсрещната стена, чиито защитни кепенци са разтворени. За съжаление, само контурите на картината са устояли на пораженията на времето. Мъжът е гол, с глава опряна на облегалката на леглото, правещ едва уловим жест с дясната ръка към картината, докато жената, облечена в дълга зелена рокля, стои изправена до леглото. Главата ѝ, изобразена в профил, е с прическа на наредени една над друга букли, много модерна през 70-те години на века.

Колкото и скромна да е, тази картина представя една въображаема интерлюдия: с известна изисканост двамата партньори отделят време да съзерцават една еротична сцена преди да пристъпят към самия акт. Този вид картини са украсявали салоните на любителите на изтънченото изкуство или луксозните спални, като тази,

изобразена върху известното бронзово огледало от Коринт (**Обр. 25, 25-а**). Но в контекста на лупанара, където един сеанс с проститутка е струвал толкова малко, тази картина е била само една илюзорна представа.

Въпреки това, художникът се е постарал при всички останали картини да представи една луксозна и удобна обстановка, където хубави жени се отдават страстно на ласките на съблазнителните си партньори. Изобразени са класически сексуални пози, присъщи на хетеросексуалността на висшите класи. Най-добре запазеното от тези изображения представя едно изкусно изработено легло, допълнено с облегалка и стъпало, с широка продълговата възглавница и кувертюра, покриваща релефната копринена тапицерия на матрака (**Обр. 26, 26-а**). От лявата страна на леглото, също така, е изобразена поставка за лампа, типичен аксесоар за добре обзаведена спалня.

Позата и изображението на лицата на двойката разкриват нюанси, които са изненадващи за картина в публичен дом. Вместо да изобрази сексуалния акт, художникът е представил един двусмислен момент. Позата на мъжа е небрежно отпусната – той се е излегнал по гръб и повдигнал главата си към жената. Тя е разтворила краката си и е коленичила, отпусайки се със задните си части върху лявото бедро на своя разсеян партньор, опитвайки решително да привлече погледа му. Изображеният профил на жената представя мрачната красота на лице с класически черти, докато лицето на мъжа е по-малко традиционно – с изпъкнало чело и чип нос. Позата на жената подсказва за пауза в сексуалния акт, или намерението ѝ да мобилизира разсеянния си клиент.

Докато в едно такова място бихме очаквали едно реалистично изображение на съвкупление, тази картина е може би един вид изолирана закачка в този свят на платения секс (Clarke 2003, 65–66).

Най-хубавата фреска в лупанара показва една слаба и стройна жена, с малка глава с елегантна прическа, обладавана от хубав на вид мъж, с глава увенчана с венец (**Обр. 27, 27-а**). Погледите на двамата партньори не се срещат. Жената изглежда погълната в своята замечаност, докато мъжът е наклонил главата си, за да се концентрира в акта на проникването и върху възбудата, стимулираща представянето му. Лицата, косите и телата са третираны умело в овладяния впечатляващ стил, използващ нанасянето на плътни шрихи. Вниманието, отдадено на детайлите, изглежда е един друг начин на предста-

вяне малко от лукса на висшата класа пред бедната клиентела на публичния дом.

Останалите три все още различни еротични изображения може би са дело на друг, по-неопитен художник, защото са лишени от детайли и изисканост. Те илюстрират вариантите на т.нар. „кучешка“ поза, която изглежда ограничава възможностите на художника да изрази различията в израженията на мъжа и жената (**Обр. 28, 28-a, 29, 29-a, 30, 30-a**). Римляните обикновено възприемали тази сексуална поза за присъща на проститутките и страстните жени (Clarke, *op. cit.*).

Всеки един от елементите на лупанара на Африканус и Виктор – архитектура, графити, декорация – ни кара да приемем, че се касае публичен дом за клиенти от низшите класи. Въпреки това, неговите стенописи не са обикновени илюстрации на услугите, които клиентите са очаквали да получат в него. От една страна, художникът е изобразил тези любещи се двойки върху удобни легла, снабдени с възглавници и завивки, в стаи украсени с еротични картини и поставки за лампи. От друга страна, представените сцени изтъкват значението на предварителната подготовка за сексуалния акт и изследват различните емоционални състояния на мъжа и жената. Една такава изобретателност, която препраща към ситуации, силно различаващи се от реалността в публичния дом, изобразява представите за секса сред висшите класи пред клиентите, които не могат да си го позволяват.

Тези стенописи изобразяват еротични удоволствия, които всъщност са били предлагани от изисканите проститутки на богати клиенти, които са ги посещавали в техните апартаменти. Фреските в лупанара на Африканус, които всъщност нямали нищо общо с действителността, давали на клиента илюзията, че се възползва от същите удоволствия, както висшата класа. Несъмнено тази илюзия изчезвала веднага щом клиентът, повдигащ завесата, се изправял пред мизерната стаичка. За да предразположи все пак своя клиент, проститутката се появявала пред него или гола, или покрита единствено с воал, поддържащ гърдите ѝ, които не си правела труда да махне. Днешните посетители идват, преди всичко, за да видят тези еротични изображения и тези фрески продължават да упражняват рекламния ефект, желан от съдържателя преди повече от две хилядолетия (Weeber 2005, 45).

До горния етаж на лупанара на Африканус се достига чрез една независима стълба, чийто вход излиза на уличка, водеща към

Форума. Стълбата стига до един балкон, който затваряйки от горе улицата, обслужва пет по-големи и по-добре осветени от тези на приземния етаж стаи. Леглата в тях са били дървени, а не иззидани. Тези по-обширни помещения са украсени с фрески от Четвъртия Помпеански стил – по-изтънчени и без еротични сцени (Dumas 2012, 65). За този стил, развил се през 40–79 г. сл.Хр., е характерна една централна едикула, около която са разположени малки картини, винетки и летящи фигури. Причисляването на тези помещения към стаите за проституция, остава малко несигурно, тъй като те могли да се използват както за живеене от персонала на лупанара, така и за обслужване на по-състоятелните клиенти. Вратата към улицата е била снабдена със звънец, което позволявало да се отваря дискретно и да се избягва стълпотворението на приземния етаж.

В тази сграда, както разкриват графитите, са работели около двадесетина момичета, за някои от които са известни специалните услуги, които предлагали: Миргис, например, е практикувала *fellatio* – орална любов (CIL, IV, 2273). Известни са ни имената на някои от тези момичета: Калидроме (CIL, IV, 2206), Креса, Дравка, Фабия, Фаустила, Фелиция, Фортуната (CIL, IV, 2224), Хелпис, Мула (CIL, IV, 2203), Ника, Рестигута (CIL, IV, 2202), Русация. Някои от имената са типично римски – като Фабия, Рестигута или Януария, а други гръцки – Калидроме, Хелпис, Ника и др. По-често се срещат гръцките имена, като може да се предположи, че някои от тях са псевдоними, чрез които са искали да предадат екзотичност, която по-баналните местни имена не обещавали (Cantarella 2000, 86). По този начин, тази с името Панта (на гр.=всичко) (CIL, IV, 2178) изглежда е обещавала да задоволи всякакви изисквания. Калидроме (от *δρόμος*=път, надбягване с коне, и *καλός*=хубав) се хвалела, че е специалистка в изкуството да язди своя партньор (CIL, IV, 2206). Ника (на гр.=победа) е искала може би да повярват, че излиза победителка във всички любовни битки (CIL, IV, 2178 b).

В Помпей, освен жени, са проституирали, също така, и мъже. Така например, в лупанара на Африканус и Виктор, редом до женските имена се появяват имената и на двама проституиращи мъже.

Но на кого са се продавали тези мъже? На жени или на други мъже? Историческите и литературните източници правят винаги и единствено връзка с една мъжка клиентела. И в действителност е

сигурно, че на мъже са се предлагали тези, които са практикували дейността си в лупанара.

Проституиращите мъже в Помпей изглежда са били бедни и са се продавали срещу нищожни суми. Някой си Менандър, макар, че се правел на изискан, е вземал само два аса: “*Menander bellis moribus aeris assibus II*” (CIL, IV, 4024). Феликс пък се е продавал за четири аса (CIL, IV, 7339). В друг надпис, същият този Феликс или негов съименник е предлагал услугите за фелацио само за един ас (CIL, IV, 5408). Но липсата на сведения за проституция от по-висока класа не означава непременно, че такава не е съществувала.

Наложилото се клише, че в Помпей проституиращите мъже са принадлежали само към долните етажи на професията, произтича от вида на източниците, с които разполагаме. А те представляват предимно реклами на мъже, които се продават. Проституиращите мъже от висока класа, ако приемем, че такива са съществували в Помпей, със сигурност не са имали нужда от реклама (Cantarella 2000, 100; 105).

Различни цифри ни помагат да оценим непривлекателния характер на проституцията в Помпей. Те се срещат най-често в графитите и ни дават сведения за тарифите. Цената на един обикновен сеанс е била 2 аса (CIL, IV, 2201a; 2279), каквато всъщност е била цената на 2 хляба или половин литър качествено вино. В някои случаи проститутката е трябвало за същата цена да извърши и орален секс. Дравка, например, вземала по един денарий за сеанс (CIL, IV, 2193). Освен това, цената варираше в зависимост от външния вид на проститутката и желанията на клиента. Някои проститутки са искали 4 (CIL, IV, 8940), дори 8 аса (CIL, IV, 5203). Някоя си Атика изисквала даже 16 аса (CIL, IV, 1751), а Фортуната, която, заслужено носела името си, искала 23 аса (CIL, IV, 8034). Но дори и подобна цена била скромна, ако се сравнява с това, което печелел един работник на ден – 16 аса. Тези високи цени, всъщност, са били изключение, тъй като основната ставка от 2 аса, е спомената в 16 от 28 графити, показващи цената на платената любов. Чаровната гъркиня Евтихис (CIL, IV, 4592), или пък правещата орален секс Лаис (CIL, IV, 1969), които са споменати в тези графити, са се предлагали на тази цена. Пълният каталог с имената на проститутките в Помпей и цените за сексуалните им услуги е публикуван в мащабното изследване на

Томас МакГин, посветено на икономиката на проституцията в римския сват (McGinn 2004, 295–302).

Как да се обяснят толкова ниските цени? За да се разбере това, трябва най-напред да си дадем сметка, че в Помпей, както и в другите римски градове, проституцията е била вездесъща. Тя е изпълнявала ролята на отдушник, чието съществуване предпазвало почтените жени, омъжени или не. Тази роля е била призната от обществото. Ето защо, римляните не се притеснявали, че ще ги видят на входа или на изхода на публичния дом. Според закона, сношението с проститутка, не се възприемало като прелюбодеяние, защото за римляните тези жени нямали чест. От друга страна, робините представлявали неизчерпаем източник за млади момичета и жени. Освободените робини, които не можели нищо друго да правят, често оставали в тази среда, която познавали много добре, дори, когато сменяли статута си. По-голямата част от проститутките произлизали от най-ниските социални прослойки. Случвало все пак, свободни жени да продават тялото си в публични домове, за да преживяват.

По този начин, в римското общество, на голямото търсене, отговаряло още по-голямо предлагане на услуги, което всъщност поддържало ниски цени. При такива ниски цени, услугите на една проститутка били достъпни за нископлатените работници и робите, които разполагали със съвсем малко джобни пари (Weeber 2005, 46).

Следователно, Африканус и Виктор са били начело на едно доходоносно начинание, чрез което по всяка вероятност са привличали многобройна клиентела, състояща се от една страна от редовни, а от друга – от преминаващи през града клиенти.

На уличката *Sorpostanti* (VII, 6, 34–35) се намирало заведение, състоящо се от две помещения, всяко с отделен вход откъм улицата, чрез който се достигало и до горното ниво. Дали се касае за един истински лупанар или не, по всяка вероятност това е било едно от местата, където са работели професионални проститутки и по-специално – Руфа, Рестигута, Юкунда, Квинтилия, Мистис, Хлое, Руфилия и Венерия. Освен това, е имало момичета, които извършвали дейността си в т.нар. *cellae meretriciae*, разположени главно в съседство с публичния дом, а именно в *regio VIII*, на изток от форума, в един малко по-отдалечен квартал, на второстепенни улички, далече от най-често посещаваните артерии на града.

В една сграда, управлявана от някой си Соменес, разположена в една друга зона, недалече от централните терми, са се подвизавали Партенопе, Фебе, Гликера, Суксеса, Оптата и Спес (CIL, IV, 5122–23).

В друго едно заведение, ръководено от някой си Амандус (IX, 6, 8), е работела Тиндарис (CIL, IC, 5170), но не се знае дали именно тя или някоя друга, обитаваща мястото, е разочаровала някой си Месиус, за да издраска върху стената следното: “*Messius hic nihil futit*” (=Тук Месиус беше прецакан/разочарован) (CIL, IV, 5187). Цената ли е била твърде висока или пък Тиндарис и нейните по-сестримии не са му харесали?

В близост до Портата на Везувий (VI, 11, 16), на уличката на Лабиринта, работели Иас, Рестигута, Секонда, Спендуса, Венерия и Тимеле, квалифицирана като *felatrice* (CIL, IV, 1388) и *extaliosa* (CIL, IV, 1388 a) (специалистка по фелацио и с дебели задни части) – възхваляла ли е или подигравка?

В заключение, може да се твърди със сигурност, че в града са съществували проститутки, които са практикували своята професия. Но колко са били те? Трудно е да се прецени. Фактът, че имената на проститутките, открити на различни места, са често едни и същи, предполага, че те не са били толкова многобройни, както се приемаше до скоро. Ако се изключат възможните съвпадения, броят на имената всъщност е доста ограничен – изглежда по-вероятно да се касае за едни и същи момичета, които са се местели от едно място на друго (Cantarella 2000, 87–88). Следователно, възможно е проститутките в Помпей да не са били по-многобройни от тези в другите градове и не виждаме защо да не е било така.

Публични домове е имало във всички римски градове, но до скоро Помпей се приемаше за град, в който техният брой е бил особено впечатляващ. Поради това се смяташе, проститутките в Помпей са били изключително многобройни. Според Делла Корте, 58% от жените в града, чиито имена са достигнали до нас, са били или проститутки, или сервитьорки, които са проституирали (Della Corte 1965). Но нейните изчисления, основаващи се на анализ както на социологическите, така и на археологическите данни, са доста спорни.

От социологическа гледна точка, най-напред, като проститутки се определят всички жени, чиито имена са открити в графитите на публични места и най-вече – в таверните, питейните и търговски заведения. До скоро се приемаше, макар и без доказателства, че се ка-

сае за проститутки. Не трябва да се изключва възможността, че някои момичета, които са работели в този вид заведения, са допълвали възнагражденията си, като са продавали прелестите си на някои от клиентите, но това не означава, че са били професионални проститутки.

Що се касае до археологическите свидетелства, те са също са доста двусмислени. До скоро, всеки път, когато на дадено място, или в близката му околност, се откриеше еротично изображение – фреска, релеф или графит, то се класифицираше като *lupanar* или като *cella meretricia* – помещение, използвано за проституция, пристройка към жилище или таверна. В следствие на изобилието на този род свидетелства, сравнително до скоро се приемаше, че в града е имало около 40 заведения, свързани със сексуалната търговия. Обаче, по-новите изследвания, начело с основния труд на Уолас-Хейдрил, редуцираха значително броя им (Wallace-Hadrill 1994).

Проституцията в Рим е била законна практика. Всъщност, признава ѝ се неизменната обществена роля за доброто функциониране на обществото и в частност – роля за предпазване на съсловието на матроните, които трябвало да бъдат предпазвани от всякакви извънбрачни връзки, за да осигурят чисти и законни наследници на техните съпрузи. По такъв начин, проституцията позволявала да се регулира мъжкия сексуален нагон към разрешени сексуални обекти (Puccini-Delbey 2012, 58).

Така че, това е една толерирана практика, насърчавана дори, при условие, все пак, да не се привиква към нея. За това свидетелства един известен анекдот, разказан от Хораций, който говори за Катон Стари, строг цензор, известен с крутите си мерки относно развратните нрави на сенаторите. Един ден, връщайки се от форума, Катон забелязал млад мъж да излиза от един лупанар в близост до площада, криейки лицето си. Тъй като младият мъж разпознал Катон, той изгарял от срам при мисълта, че може да го види да излиза от подобно място, но строгият цензор, вместо да го упори, се провикнал: „*Браво, дете мое, добре правиш, че посещаваш такъв вид жени, а не преследваш тези, които са омъжени!*“ (Ног., *Sat.*, I, 2, 32–35). Според един късен коментар, на другия ден, същият младеж, горд от похвалата на Катон, се върнал на същото място и излязъл от там по същото време, но този път демонстративно. Катон го видял, както предния ден, но вместо да го похвали, му казал: „*Млади човече, аз те поздравих, мислейки, че идваш тук само от време на време, но Бога ми, не знаех, че живееш тук!*“ – т.е. че всичко трябва да е с мярка.

ЖИТЕПАТЫПА

1. **Hor., Sat.:** Horatius, *Satirae*
2. **Macr., Saturn.:** Macrobius, *Saturnalia*.
3. **Petr. Sat.:** Petronius, *Satyricon*
4. **Cantarella 2000:** E. Cantarella, *Pompéi, les visages de l'amour*. Albin Michel, Paris, 2000.
5. **CIL, IV:** Corpus Inscriptionum Latinarum, Vol. IV. *Inscriptiones parietariae Pompeianae Herculanaenses Stabianae*. Edid. C. ZANGEMEISTER, R. SCHOENE. Berlin, 1871 (1957).
6. **Clarke 2003:** J. R. Clarke, *Le sexe à Rome*. Éditions de la Martinière, Paris, 2003.
7. **Compoint 2006:** S. Compoint, *Reportages. Pompéi (patrimoine mondial Unesco)*, 2ème partie: *Le sexe dans la culture et l'art romains* (Reportage Ref.: 19980502; Lieu: Pompei, Italy; Date: 15/11/2006).
8. **Della Corte 1965:** M. Della Corte, *Case ed abitanti di Pompei* (IIIe éd.), Naples, 1965.
9. **Dumas 2012:** C. Dumas, *Le lupanar de Pompéi*. – Sexe à Rome au-delà des idées reçues. Dossiers d'Archéologie, H.-S., n° 22, avril, 2012, p. 64–65.
10. **Dumas, Fördös 2012:** C. Dumas, D. Fördös, *Priape entre invocation et superstition*. – Dossiers d'Archéologie, H.-S., n° 22, avril, 2012, p. 36–41.
11. **Grimal 2002:** P. Grimal, *L'amour à Rome*. Payot et Rivages, Paris, 2002.
12. **McGinn 2004:** T. McGinn, *The Economy of Prostitution in the Roman World: A Study of Social History and the Brothel*. University of Michigan Press, 2004.
13. **Puccini-Delbey 2007:** G. Puccini-Delbey, *La vie sexuelle à Rome*. Tallandier, Paris, 2007.
14. **Puccini-Delbey 2012:** G. Puccini-Delbey, *La prostitution à Rome*. – Sexe à Rome au-delà des idées reçues. Dossiers d'Archéologie, H.-S., n° 22, avril, 2012, p. 58–63.
15. **Robert 2005:** J.-N. Robert, *Les plaisirs à Rome*. Realia / Les Belles Lettres, Paris, 2005.
16. **Salles 1995:** C. Salles, *Les bas-fonds de l'Antiquité*. Éd. Payot, Paris, 1995.
17. **Vanoyeke 1990:** V. Vanoyeke, *La prostitution en Grèce et à Rome*. Realia / Les Belles Lettres, Paris, 1990
18. **Wallace-Hadrill 1994:** A. Wallace-Hadrill, *Houses and Society in Pompeii and Herculaneum*. Princeton, 1994.
19. **Weeber 2005:** K.-W. Weeber, *La prostitution omniprésente*. – Science, № 334, août 2005, p. 44–47.

Обр. 1

Обр. 2

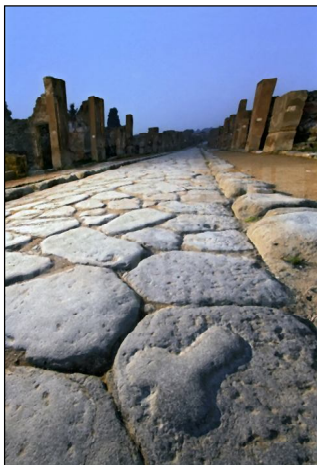

Обр. 3

Обр. 4

Обр. 1-4 – Релефни фалоси върху сгради в Помпей

Обр. 5

Обр. 6

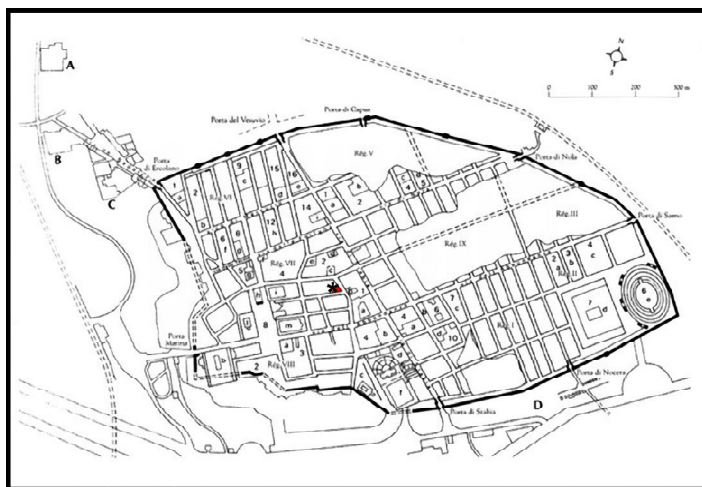

Обр. 7

Обр. 5, 6, 7 – Релефни фалоси в настилката на улици в Помпей

Обр. 8 – Поглед от въздуха към централната част на Помпей с акцент върху Лупанара на Африканус. На преден план в дясно – кръстовището на двете главни артерии на античния град Via del Vesuvio и Via dell'Abondanza, където се намират и термите Стабии (© *Stéphane Compoint*)

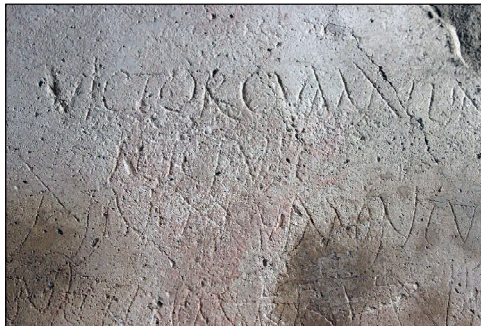

Обр. 9 – План на улиците и кварталите на Помпей, затрупан под пепелта при изригването на Везувий на 24 май 79 г. сл.Хр. и разкрит при разкопките на екипите на краля на Неапол през 1748 г. Лупанарът на Африканус (отбелязан със звезда - *) се намира в най-старата част на града (© *Stéphane Compoint*)

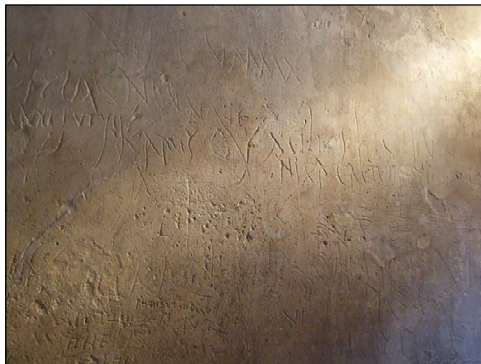

Обр. 10 – Част от плана на Помпей – с разположението на лупанара в region VII, insula 12

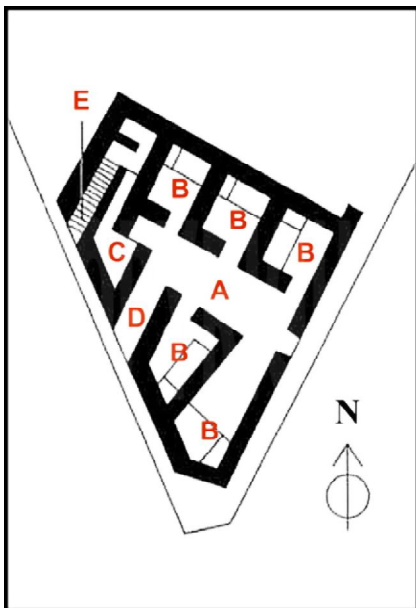
Обр. 11 – Графит с имената на Африканус и Виктор

Обр. 12 – Графит от лупанара на Африканус

Обр. 13 – Лупанарът на Африканус или т.нар.
Голям лупанар в Помпей (VII, 12, 18–20)

Обр. 14 – План на лупанара
на Африканус
в Помпей (© *Stéphane Compoint*)

A – Вестибюл (коридор); B – Стаи;
C – Тоалетни; D – Второстепен вход;
E – Стълба, водеща на горния етаж

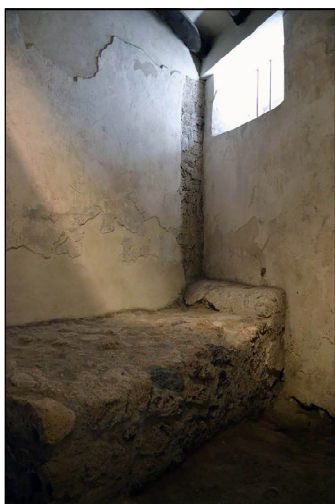
Обр. 15

Обр. 15 – Богът на плодородието Приап –
стенопис от лупанара на Африканус

Обр. 16

Обр. 16 – Богът на плодородието Приап –
стенопис от Дома на Ветиите в Помпей

Обр. 17

Обр. 18

Обр. 17, 18 – Иззидани легла в лупанара на Африканус

Обр. 19 – Коридорът на лупанара с преградната стена,
зад която са латрините

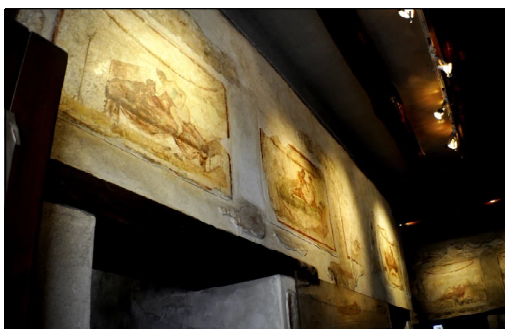
Обр. 20 – Латрина в лупанара на Африканус

Обр. 21

Обр. 22

Обр. 23

Обр. 21, 22, 23 – Фрески с еротични сцени над отделните помещения в лупанара

Обр. 24 – Фрески с еротични сцени от лупанара на Африканус

Обр. 24-а – Фреска с еротична сцена от лупанара на Африканус

Обр. 25 – Бронзово огледало с еротична сцена от Коринт (Face A)

Обр. 25-а – Бронзово огледало с еротична сцена от Коринт (Face B)

Обр. 26 – Фреска с еротична сцена от лупанара на Африканус

Обр. 26-а – Фреска с еротична сцена от лупанара на Африканус

Обр. 27 – Фреска с еротична сцена от лупанара на Африканус

Обр. 27-а – Фреска с еротична сцена от лупанара на Африканус

Обр. 28 – Фреска с еротична сцена от лупанара на Африканус

Обр. 28-а – Фреска с еротична сцена от лупанара на Африканус

Обр. 29 – Фреска с еротична сцена от лупанара на Африканус

Обр. 29-а – Фреска с еротична сцена от лупанара на Африканус

Обр. 30 – Фреска с еротична сцена от лупанара на Африканус

Обр. 30-а – Фреска с еротична сцена от лупанара на Африканус